

Тематика публікацій на сторінках часопису «Кооперативна родина» (1934–1939 рр.)

БРОДИК З. В.

Львів Україна

Анотація

У статті розглянуто значення діяльності Ревізійного Союзу Українських Кооператив. Зокрема, проаналізовано тематику публікацій одного з його друкованих органів – місячника «Кооперативна родина» у період від 1934 до 1939 рр.

Ключові слова: *кооперативна діяльність, Ревізійний Союз Українських Кооператив, місячник «Кооперативна родина», пропаганда кооперації, просвітницька робота.*

Abstract

The article deals with the importance of Revision Union of Ukrainian Cooperative Societies activity. In particular, publication subjects of one of its printed editions – monthly magazine «Kooperatyvna rodyna» in 1934-1939 are analyzed.

Keywords: *cooperative activity, Revision Union of Ukrainian Cooperative Societies, monthly magazine «Kooperatyvna rodyna», popularization of cooperation, educational activity.*

Ревізійний Союз Українських Кооператив (РСУК) – провідна установа організаційно-ідейного об'єднання західноукраїнської кооперації у Галичині, згодом на українських землях під Польщею з осідком у Львові.

Заснований 1904 р. під назвою Крайового Союзу Ревізійного (КСР, також див. Русский Ревізіонный Союз) для встановленої законом періодичної перевірки діяльності об'єднаних кооператив усіх видів і ступенів на території

Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства

2013

Галичини. Оскільки КСР перебрав від Крайового Союзу Кредитового (заснованого 1898) справи організації кооперативних спілок усіх видів, він поширив також свої завдання: дбати про розвиток об'єднаних кооператив, засновувати нові та розбудовувати їх господарські об'єднання, поліпшувати їх діловодство та поглиблювати й поширювати кооперативні ідеї серед українського громадянства. Провідна роль РСУК зростала під впливом внутрішніх потреб розвитку західноукраїнської кооперативної організації.

У кооперативній пресі друкувались статті передових представників українського кооперативного руху, містились дискусії на теми організації українського народного господарства, практичної кооперативної праці, і будівництва, хроніка розвитку кооперативного життя.

З розвитком кооперативного руху в Галичині, з'явилася потреба у виданні часописів, які б висвітлювали, роз'яснювали та пропагували ідеї кооперації серед селянства, висвітлювали основні напрями політики української кооперації.

Визначний вчений-кооператор Ілля Витанович зазначав, що «в кооперативних установах нарід виховується на господаря своєї землі» [1]. З'явилася велика потреба в спеціалізованій пресі, тому Ревізійний союз українських кооперативів (РСУК) розпочав видання часописів для українського селянства, як-от «Господарсько-кооперативний часопис», «Кооперативна Республіка», «Календарець Українського кооператора», «Кооперативна Родина». Часопис «Кооперативна Родина» видавався у Львові впродовж 1934-1939 рр. Його редагував Євген Храпливий – «найбільший теоретик та ідеолог модерної громадської агрономії в Західній Україні, її головний практичний організатор та координатор співпраці товариства «Сільський Господар» з кооперацією» [2]. З 1937 р. часопис очолив Остап Луцький – відомий політичний та громадський діяч, видатний кооператор, публіцист.

Часопис «Кооперативна Родина», який призначався для широкої аудиторії, задекларував свою мету – «донести до усіх високі ідеї кооперації», пропагувати українську кооперацію (1936. – Ч. 11/12. – С. 1). Ревізійний союз українських кооперативів, випускаючи часопис у світ, прагнув дати читацькому загалу кооперативну газету, «яка була б пропагатором кооперативних ідей у легкій формі, а крім цього давала і дещо з науки і розваги... А її завданням є і буде притягання до кооперативної сім'ї якнайширші верстви нашого народу» (1935. – Ч. 12. – С. 1).

Упродовж свого існування часопис дотримувався такої програми публікацій: популярні статті з питань кооперації в Україні, кооперативного руху в інших країнах, фахові вказівки і рекомендації з практичної організації кооперативного господарства, огляди загальних зборів кооперативних установ та їхні постанови, описи діяльності провідних кооператорів Західної України. Часті дописи з місць розповідали про розвиток кооперативного життя усього краю, висвітлювали питання жіночого руху в кооперації; у матеріалах містилася інформація про кооперативні свята і відзначення важливих подій в житті українського народу, подавалися книжкові огляди, оголошення тощо. Багато місця на шпальтах часопису відводилося рекламі.

Майже кожне число часопису починалось із передової статті. Однією з головних тем передовиць було об'єднання селянських господарств у кооперативи, які є «єдиним творчим зривом проти поневолення людей спекулянтським самолюбним капіталом, а ціла наша нація має стати одною кооперативною співпрацюючою солідарною родиною» (1938. – Ч. 1 – С. 2). Ідеї кооперативного руху висвітлювалися і в поетичній формі.

Редакція часопису постійно пропагувала ідею української кооперації. Цікавими в цьому плані є публікації, авторами яких були Володимир Оренчук (Фронт кооперативної родини. – 1935. – Ч. 6. – С. 1; Нас ніхто не може розлучити. – 1935. – Ч. 2. – С. 1-2;

До центру. – 1938. – Ч. 7. – С. 1) та К. Коберський (На широкий шлях. – 1936. – Ч. 2. – С. 1—2; Наші прапори і наша пісня. – 1936. – Ч. 9 – С. 1). Заслугує на увагу також стаття Остапа Луцького «Кооперативна ідея», в якій розкриваються причини виникнення кооперативного руху в інших країнах та його вплив на розвиток кооперації в Україні. Автор стверджує, що «прийнялася в нас кооперативна ідея в цілім народі і зокрема в основі нашої нації, на селі... Кооперація на те й придумана й заснована, щоби визволяти господаря і споживача з рук приватника. Отже мусимо стояти при наших спілчанських ідеях і засадах» (1938. – Ч. 2. – С. 2).

Часопис друкував дописи про тих, хто спричинився до розвитку кооперативного руху в Україні, зокрема про «артільного батька» М. Левицького (1938. – Ч. 10. – С. 1), видатного кооперативного діяча М. Заячківського (1938. – Ч. 3. – С. 1), визначного діяча товариства «Сільський Господар» о. Тита Войнаровського (1936. – Ч. 2. – С. 1).

Деякі публікації висвітлювали проблеми та здобутки кооперативного руху в інших країнах. Це, зокрема, стаття Карла Коберського про англійського кооператора Карла Гауера (1935. – Ч. 1. – С. 1-2), статті про кооперацію в Китаї (1935. – Ч. 12. – С. 6), матеріали про Союз данських споживчих кооперативів (1938. – Ч. 6. – С. 6), про «великого німця» та «добродія бідних» Фрідріха Райфаузена, який створив «особливий тип хліборобської кредитової кооперативи, що поширилася серед цілого людства» (1938. – Ч. 4. – С. 5). У Галичині кількість українських «райфайзенок» (кас) перевищувала 600, з них 543 належало Ревізійному союзу українських кооперативів.

Проблемою українського селянства був низький рівень знань у багатьох галузях сільськогосподарського виробництва, що призводило до вкрай низької фахової підготовки селян. Отож, прагнучи піднести рівень загальної освіти українських трударів, часопис запровадив рубрику «Куточок заочного курсу», де подавалась інформація про умови вступу та іспити на цих курсах,

друкувалися конкурсні задачі, «цікаві рахункові й загадкові вправи», листи курсантів (1937. – Ч. 8. – С. 2). Однак часопис не надрукував програми курсів.

Усвідомлюючи велике значення залучення молоді до кооперації та поширення знань серед сільської молоді, часопис подавав статті цієї тематики, як-от: П. Слюсар «Що думає і робить селянська молодь» (1939. – Ч. 7. – С. 14), «Молодь у кооперацію!», де, зокрема, вказувалося, що «український нарід передовсім повинен і мусить звертати увагу на свою молодь, бо нинішня хвиля вимагає великої натуги, щоб і вдержати придбані національні цінності і добувати нові» (1935. – Ч. 8-9. – С. 1). Цікавими з огляду на інформаційну насиченість є статті «Кооперативний рік (Слово до молодих кооператорів)» (1936. – Ч. 1. – С. 2), «Молодь на фронт!» (1936. – Ч. 3. – С. 2). У публікації В. Оренчука «Перевиховуймо молодь! (Під увагу сільській молоді)», в якій йдеться про проблеми безробітної молоді, відзначається, що кооперативна преса повинна провести «ударну виховну кампанію, щоб перевиховувати українську сільську молодь» (1936. – Ч. 8. – С. 1). Автор закликає молодь села організовуватися в секціях «Фронту кооперативної родини» і вчитися, щоби «створити світлу будучність української нації». Автор наголошує: молодь завжди повинна пам'ятати про те, що «в парі з господарським визволенням іде всебічний розвиток народу і поправа його положення в кожній ділянці» (1936. – Ч. 8. – С. 1). Такі публікації, безперечно, відігравали важливу роль у поширенні ідеї кооперативного руху серед молоді.

У часописі «Кооперативна Родина» були запроваджені рубрики «Освіта», «Політичний огляд подій у світі», «Що чувати в світі», «Господарські вісти», «Практичні поради», «Всячина», «З книгарської полиці», «Вісти з наших установ», «Лікарський куток», «Жіноча сторінка».

Інформативно насиченою була рубрика «Що чувати в світі», де подавалися стислі огляди політичних подій у світі, що

сприяло розширенню світогляду читачів, яких, як стверджувала редакція, ставало дедалі більше. У часописі постійно висвітлювалися визначні дати у житті українського народу, відзначення ювілеїв Івана Франка, Лесі Українки, Тараса Шевченка. Заслуговує на увагу публікація про проведення у Львові урочистої академії з нагоди 125-річчя від дня народження Великого кобзаря. Часопис надрукував промову начального директора Ревізійного союзу українських кооперативів Остапа Луцького, де зазначено, що «український громадянин взагалі не має і не буде мати права на легке спокійне життя... На найвищі зусилля мусять приготувитись усі, що вже в захваті містичної віри наслухують голосу лицаря Івана з «великого льоху» (1939. – Ч. 4. – С. 4).

Не менш цікавою є рубрика «Жіноча сторінка» де, окрім різних господарсько-побутових, кулінарних порад також друкувалися статті про участь жінок в кооперативному русі. До часопису часто подавала дописи Ірина Домбчевська, яка мала звання «другої сеньйорки кооперативних пропагандисток» [3]. Її повідомлення містили важливі орієнтаційні рекомендації для організації праці кооперативного проводу. Тут друкувалися також інформаційні матеріали про перевірені факти й обставини праці на місцях – про соціальні і культурні відносини, побут і проблеми української родини, про жіноцтво з кооперації. Це, зокрема, «Кооператорки Жовківщини у Львові» (1936. – Ч. 10. – С. 2), «Праця чужинних кооператорів» (1938. – Ч. 9. – С. 2), «Наші сестри з-за Карпат» (1938. – Ч. 12. – С. 8), допис І. Г. «Кооператива— помічниця жінки» (1937. – Ч. 3. – С. 6). Криптонім І. Г., очевидно, належить Ірині Гладкій, яка була організатором і референткою кооперативних пропагандисток. Дбаючи про залучення жінок у кооперацію, часопис опублікував звернення І. Гладкої до міського жіноцтва із закликом гуртуватись у споживчих кооперативах і йти «шляхом найдоцільнішої самопомоги» (1939 – Ч. 7. – С. 7).

Із публікації про перший з'їзд представниць «Секцій Господинь» при філіях товариства «Сільський Господар» дізнаємося, що сільська господиня «виходить з вузького круговороту свого господарства, хоче вчитися, читати», а інструкторки «Сільського Господаря» несуть «господарську освіту в селянську хату, створюючи бібліотеки для селян, поширюючи кооперативні часописи» (1939. – Ч. 3. – С. 9).

Матеріали «З життя наших установ» інформують про діяльність різних товариств, зокрема про збори асекураційного товариства «Дністер» і товариства «Карпатія», роботу та з'їзди кооперативних організацій краю. Багато місця присвячено діяльності товариства «Просвіта», зокрема урочистому відзначенню 70-річчя від часу заснування.

Дуже потрібною і цікавою для читача була інформація про видання нових книжок. Часопис постійно друкував анотації, умови передплати, зокрема на книжки видавництва «Червона Калина», «Просвіта», книжки на теми кооперації, видані Ревізійним союзом українських кооперативів. Про велику видавничу діяльність Союзу свідчить опублікований список видань (42 позиції).

Редакція часопису не оминула своєю увагою таке важливе питання, як стан здоров'я українського громадянства. У матеріалах медичної тематики висвітлювалася робота т. зв. кооперативів здоров'я, Гігієнічного товариства тощо. Детально описано здобутки Українського протиалкогольного товариства «Відродження», його участь у Міжнародному протиалкогольному конгресі у Варшаві (1937 – Ч. 2. – С. 13). У виданні містилося також багато лікарських порад.

З 1937 р. часопис дещо змінив свою структуру і збільшив обсяг до 16 сторінок. З'явився ілюстрований додаток «Для хати і родини» (у 1938-1939 рр. виходив п. н. «Для нашої хати»), редагований кооперативом «Українське Народне Мистецтво». У передмові редакції зазначено, що «газета робить ще один крок

вперед. Побільшуючи об'єм зможе присвячувати більше місця для плекання домашньої культури» (1937. – Ч. 1. – С. 7). Додаток подавав науково-популярні матеріали про облаштування хатнього інтер'єру, художні промисли, зразки вишивок, народного одягу різних регіонів, рекомендації щодо виховання дітей, ведення домашнього господарства, кулінарні поради.

На сторінках часопису впродовж багатьох номерів публікувався цікавий краєзнавчий нарис Івана Іванця «Львів у давнину і тепер», а також стаття «Про розкопки в Крилосі» (1937. – Ч. 9. – Ч. 3, б); тут надруковано розвідку Володимира Січинського «Урядження хати» (1937 – Ч. 2. – С. 11-12).

Питанням історії одягу присвячено статті «Український народний стрій» (1937. – Ч. 6. – С. 8-10), «Щоденний і святочний одяг» (1937. – Ч. 8. – С. 9). У рубриці «Курс крою і шиття» постійно вміщувалися викрої українських сорочок (полтавські, бойківські, яворівські тощо) з поясненням послідовності пошиття, подавалися розроблені в народному стилі моделі одягу, оздоблені традиційним вишиттям. Цікавими є проект вишитого фелону О. Кульчицької (1937. – Ч. 3. – С. 11) та проект завіси для сцени в читальні (1939. – Ч. 9. – С. 11). Часопис містив публікації про народні звичаї та традиції українського народу «Народні звичаї на Волині» (1937. – Ч. 7. – С. 8), «Народні писанки» (1937. – Ч. 5. – С. 8-9), І. Домбчевська «Наш Великдень» (1937. – Ч. 5. – С. 7-8).

Хоча часопис «Кооперативна Родина» змінив структуру, однак залишився вірним обраному напрямку і продовжував друкувати статті зазначеної тематики та огляди кооперативного життя краю.

Часопис відгукувався і на сумні події: смерть Василя Стефаника, Олекси Новаківського, Павла Ковжуна, Степана Смаль-Стоцького.

У часописі часто з'являлися статті, авторами яких були Роман Осінчук, Володимир Оренчук, Ірина Домбчевська, Олена

Будзова. Час від часу тут друкувалися вірші Тараса Шевченка, Марійки Підгірянки, Володимира Самійленка та ін. Майже в кожному числі подавалися фейлетони Степана Далекого, В. Горішнього, Мусія Гака, Мирона Долі.

Часопис не мав численної автури. Найчастіше у ньому друкувалися Карло Коберський та Остап Луцький. Багато матеріалів подавалися без підписів або підписувалися псевдонімами та криптонімами: Мусій Гак, Степан Далекий, Мирон Доля, М. Приймак, Р К., І. Д. та ін. Від 1937 р. часопис почав друкувати рекламні оголошення про вироби українських кооперативних підприємств: «Маслосоюзу», «Народної Торгівлі», «Центросоюзу», товариства «Дністер» та «Карпатія», кооперативів «Пласт», «У.ФАР» та ін. Видання закликала користуватися послугами саме українських кооперативів, підтримуючи таким чином кооперативний рух на українських землях.

Постійною турботою редакції була передплата часопису. Для заохочення майбутніх передплатників вдавалися до різних способів: за цікаві дописи надсилалися безкоштовно видання Ревізійного союзу українських кооперативів; заклиалося до «збірної» передплати, яка б спростила і прискорила надсилання часопису та зменшила його вартість; безоплатно друкувалася реклама.

У 1939 р. було видано дев'ять номерів «Кооперативної Родина». Через відомі історичні обставини часопис вимушено припинив своє існування, але виконав поставлені перед собою завдання – через поширення кооперативних ідей та знань сприяти господарській активності селянства.

Завдяки часопису (тираж «Кооперативної Родина» у 1939 р. досяг 59340 примірників) [3] підвищився рівень загальної культури й освіти, кваліфікації, професійної підготовки українських хліборобів, що значною мірою сприяло реалізації досягнень кооперативного руху.

Список використаних джерел:

1. Витанович І. Історія українського кооперативного руху / І. Витанович. – Нью-Йорк, 1964. – С. 330.
2. Там само. – С. 451.
3. Там само. – С. 360.
4. Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914-1939 рр.): Матеріали до бібліографії / М. Мартинюк. – Львів, 1998. – С. 104.